

Заходи процесуального примусу в кримінальному процесі України

Геренко Т., студентка групи Ю- 85

Науковий керівник – Ільченко О. В.,

викладач кафедри права СумДУ

Основним заходом забезпечення належної поведінки громадян у державі є пере конання [1, с. 3]. Але коли мова заходить про кримінальне переслідування чи про запобігання злочинній діяльності, то метод переконання є недостатнім і тому постає необхідність у застосуванні заходів примусу.

Негативні наслідки незаконного, необґрунтованого застосування заходів процесуального примусу також зумовлюють те, що цій проблемі приділяється увага в галузі правознавства.

Органам досудового слідства, прокурору і суду закон надає право застосовувати такі заходи, які в примусовому порядку забезпечують виконання суб'єктами кримінального провадження їх процесуальних обов'язків, дають змогу виявляти, збирати і зберігати докази, а також виключають можливість з боку обвинуваченого чи підозрюваного продовжувати злочинну діяльність і перешкоджати у встановленні істини або ухилитися від слідства і суду [2, с. 62].

Кожен із заходів кримінально-процесуального примусу має свою мету, але спільною їх метою є забезпечення виконання завдань кримінального судочинства.

Відповідно до визначених законодавцем умов застосування суб'єкт доказування повинен приймати рішення про обрання запобіжного заходу [3, с. 128].

Підставою для застосування запобіжного заходу є наявні в кримінальній справі докази, які вказують на те, що обвинувачений може ухилитися від слідства й суду або виконання вироку, перешкодити встановленню істини чи займатиметься злочинною діяльністю.

Метою застосування запобіжного заходу є перешкодити обвинуваченому скритися від слідства й суду, заважати встановленню істини в справі, займатися злочинною діяльністю або ухилитися від виконання вироку, тобто забезпечити обвинуваченого за органами слідства й суду та його належну поведінку.

Обов'язковими вимогами щодо заходів процесуального примусу є :

Вони обираються лише у сфері кримінального провадження;

Особи до яких будуть застосовуватися заходи процесуального примусу, порядок і умови їх реалізації повинні бути регламентовані законом;

Законність і обґрунтованість застосування заходів процесуального примусу забезпечується системою кримінально-процесуальних гарантію.

КПК передбачає такі заходи процесуального примусу: привід, затримання, зобов'язання про явку, грошові стягнення, обшук, виїмка, освідування, одержання зразків для експертного дослідження, поміщення до медичного закладу для обстеження, накладення арешту на поштово-телеграфну кореспонденцію чи на майно, відсторонення обвинуваченого від посади, а також підписку про невийзд, арешт та інші запобіжні заходи.

Запобіжні заходи законодавець виділяє в окрему главу, бо вони істотно обмежують свободу обвинуваченого чи підозрюваного.

Запобіжні заходи — це заходи процесуального примусу, які обмежують свободу пересування обвинуваченого (підозрюваного) і застосовуються з метою запобігти можливості приховатися від слідства і суду, перешкодити встановленню об'єктивної істини та здійсненню правосуддя, а також продовжити злочинну діяльність [1, с. 5].

Сутність поняття запобіжні заходи має такі характерні ознаки:

Є заходом процесуального примусу;

Застосовуються лише після порушення кримінальної справи;

На законних підставах обмежують конституційні й інші права та свободи людини;

Обираються для обвинуваченого, підозрюваного, підсудного чи засудженого;

Застосовуються з метою унеможливити спроби ухилитися від дізнання, слідства або суду, перешкодити встановленню істини у кримінальній справі або продовжити злочинну діяльність, а також для забезпечення виконання процесуальних рішень.

Процесуальне значення запобіжних заходів:

- забезпечують оптимальні умови для доказування і досягнення істини у кримінальній справі;
- завдяки їм створюються умови для реалізації завдань кримінального процесу;
- сприяють вирішенню профілактичних завдань процесу;
- є засобами забезпечення спеціального режиму, в якому повинен перебувати підозрюваний, обвинувачений, підсудний чи засуджений.

Згідно статті 149 КПК України запобіжними заходами є:

- 1) підписка про невиїзд;
- 2) особиста порука;
- 3) порука громадської організації або трудового колективу;
- 3-1) застава;
- 4) взяття під варту;
- 5) нагляд командування військової частини.

Про застосування запобіжного заходу особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор і суддя виносять мотивовану постанову, а суд — ухвалу або ж це питання вирішується у вироку.

При застосуванні запобіжного заходу до підозрюваного обвинувачення йому має бути пред'явлене не пізніше десяти діб з моменту застосування запобіжного заходу. Якщо в цей строк обвинувачення не буде пред'явлене, запобіжний захід скасовується. До обвинуваченого або підозрюваного може бути вжито тільки один із вказаних в законі запобіжних заходів. Питання про наявність достатніх підстав для застосування запобіжного заходу вирішує в кожному конкретному випадку особа, яка провадить розслідування у справі, прокурор та суд, беручи до уваги, зокрема, дані про те, що в обвинуваченого немає постійного місця проживання або постійних занять, що він намагався схилити свідків або потерпілих до давання неправдивих показань, знищити документи, предмети, які можуть стати речовими доказами, що він замислює або готує новий злочин [2, с. 63].

У постанові, зокрема, зазначаються прізвище, ім'я та по батькові, вік, місце народження обвинуваченого, вчинений ним злочин, стаття (і частина статті) кримінального закону, якою передбачено даний злочин, обраний запобіжний захід і підстави його обрання. Постанова оголошується обвинуваченому під розписку. В частині 2 статті 148 КПК України зазначається, що в разі його відмови розписатися про це відмічається на постанові. Ці правила застосовуються і в разі обрання запобіжного заходу щодо підозрюваного.

Застосування окремих запобіжних заходів потребує також складання й інших документів: підписки про невиїзд, письмового зобов'язання поручителів, батьків, опікунів, піклувальників, адміністрації дитячої установи, протоколу зборів громадської організації чи трудового колективу.

Під час розгляду кримінальної справи суд за наявності до того підстав може змінити, скасувати або обрати запобіжний захід щодо підсудного [1, с. 14].

Запобіжний захід скасовується або змінюється, коли відпаде необхідність у запобіжних заходах взагалі або в раніше обраному запобіжному заході. Це провадиться за мотивованою постановою слідчого, органу дізнання, прокурора, судді, ухвалою або вироком суду. Копія постанови слідчого, органу дізнання надсилається прокуророві, бо він здійснює нагляд за законністю обрання, зміни і скасування ними запобіжних заходів.

Запобіжний захід не може бути більш суворим, ніж покарання, передбачене законом за злочин у справі, в якій він застосовується.

Відповідно до ч. 3 статті 148 КПК України якщо немає підстав для застосування запобіжного заходу, від обвинуваченого відбирається письмове зобов'язання про те, що він повідомить про зміну свого місця перебування, а також про те, що він з'явиться до слідчого й суду за їх викликом. Відповідно до ч. 3 статті 148 КПК України якщо немає підстав для застосування запобіжного заходу, від обвинуваченого відбирається письмове зобов'язання про те, що він повідомить про зміну свого місця перебування, а також про те, що він з'явиться до слідчого й суду за їх викликом.

Список використаних джерел

1. Хитра А. Заходи кримінально-процесуального примусу / А. Хитра. – Л.: ЛДУВС, 2009. – 96 с.
2. Назаров В. Кримінальний процес України. – К.: Атіка, 2010. – 200 с.
3. Чухраєв Д. Законність застосування впливу з боку третіх осіб, за участь яких застосовуються запобіжні заходи / Д. Чухраєв // Підприємництво, господарство і право. – 2011. - № 7. - С. 128-130.